אש קודש — החודש

החודש הזה לכם ר"ח וכו' דברו אל וכו' בעשור לחודש וכו'. להבין למה ב' הציווים בפעם אחת נאמרו, ובפרט לת"ק דלא יליף מזה כרשב"ג דשואלין ודורשין קודם הפסח ב' שבועות (עיין פסחים ו' ע"ב). פשוט אפ"ל דנודע דאהא דלא היו ישראל ת' שנה במצרים כמ"ש הקב"ה לאברהם, כמה תירוצים נאמרו, וחוץ מתירוצי קדושינו ז"ל אפ"ל דכיון דקודם שאמר ד' החודש הזה לכם גם ישראל היו מונים לשנות החמה, לכן קודם יציאתם משם אמר הקב"ה החודש וכו' היינו שבנ"י ימנו לשנות הלבנה, וביטל בזה את כל המספר שמקודם של שנות החמה, וממילא לא הי' שוב מספר שנים עד אז, רק כיון שראה הוא יתּ' שכונתו [שבסיבתה] שלחם למצרים על ת' שנה כבר נתמלאה לכן הוציאם, וזה החודש הזה לכם וכו' ותמנו מעתה לשנות הלבנה וכבר תוכלו לצאת לכן דברו וכו' בעשור וכו'.

ועוד אפשר כי הפסוק אומר וירא ישראל וכו' ויאמינו בד' ובמשה עבדו, ונודעת קושית זוה"ק אחר שראו מה שייך ויאמינו, ולפי מצבנו אפשר לרמז לפי מה שכבר אמרנו מהא דאיתא בספ"ק דאמונת איש הישראלי בד' אינה אמונה רק מפני שאינו יודע מאמין, אך הוא ענין ידיעת וראית הנפש. שנפשו של איש הישראל רואה מעט מן הארת גדלותו וקדושתו ית', לכן האיש יודע ובטוח באמונתו יותר מבידיעת השכל, וראי' זו היא מעין ראית הנביאים, רק שלהנביאים היתה בהתגלות וראי' ממש בנגלה לעיניהם, ולנו היא ידיעה פנימית ודאית באמונה בלתי נראית, וראית הנפש זו לנו מהאבות, כי ישראל אם אינן נביאים הן בני נביאים הן כמ"ש בפסחים (ס"ו ע"א) וזה שאיתא במדרש רבה פ' שמות שאמד הקב"ה למש"ר הם מאמינים בני מאמינים היינו שאמונתם מאבותיהם הוא להם, מפני שהם בני מאמינים.

וכנראה ב' בחינות באמונה ישנן באיש, כשהוא בהתחזקות ומכש"כ גם בשמחה, אז גם מרגיש את האמונה בודאות, משא"כ כשהוא בעצבות ומכש"כ כשח"ו כלו נשבר, יש שאינו מרגישה, כיון שאמונה מענין השראת נבואה היא ולנבואה היו צריכים שמחה. אבל גם אז אין לומר שח"ו אינו מאמין, מאמין הוא גם אז רק שאינו מרגישה.

והנה כד מסתכלים בגוף האיש רואים שהדברים שהם בהכרח, ולא ברצון האיש תלוים, כגון פעולת הקבה, והלב והריאה גם לא נודעים לו להאיש, כי מפעולות הקבה אינו יודע כלל וגם מפעולת הלב והריאה יודע רק כבידיעה שחוץ ממנו לא כמו שיודע את עצמו, מהריאה יודע מפני ששומע את נפיחותי' ונשימותי' כמו שיודע מפעולת הריאה של זולתו כשישמע את נשימותיו, ושל הלב אינו יודע רק בשעה שמוסיף לפעמו, זאת אומרת שהפעולות אשר בו וברצונו תלויות יודע הוא מהן, יודע הוא מפעולות ידיו ורגליו מפני שאינן פועלות בלתי אם הוא ירצה והוא יצוה, לכן הוא יודע אותם, משא"כ הלב הריאה וכו' כיון שלא בו תלויות כי הכרחיות הנה בפעולותן בין אם ירצה ויצוה בין לא, לכן אין הוא יודע מהן. וכיון שהגוף לבוש הנשמה היא לכן גם בעניני' אפשר לומר כן, שכל פעולות הקדושה אשר הכרחיות הנה באיש כגון אהבה טבעית שישנה בכל איש ישראלי כמו שאיתא מהרב הקדוש זצ"ל, וכן אמונה כנ"ל, בלתי נודעות הן לאיש מפני שלא בו תלויות רק הכרחיות מאבותיו, ומתי נודעות לאיש כשהוא מוסיף אותן בבחירתו וברצונו, אהבה יתירה ואמונה יתירה, הן אמת שלולא החלק מאבות אשר בנו, לא הי' אפשר להוסיף יותר לא אהבה ולא אמונה, מ"מ זאת אשר מוסיף כיון שהו"א הוסיף לכן הו"א יודע ממנה ונעשה אהבה בהתגלות לבו ואמונה בהדגשה ודאית.

וראי' ברורה לזה, הוא מהגמרא פסחים הנ"ל ששאלו להלל שכח ולא הביא סכין מע"ש מהו, ולא ידע מה להשיב ואמר הנח להם לישראל אם אינן נביאים הן בני נביאים הן וכו', והלא גם הוא מבני הנביאים הי' ולמה לא ידע להשיב שיתחוב בין קרניו וכו', אבל כנ"ל כיון שחלק נביאות רק של בחי' הכרחיות היתה בהם מפני שהן בני נביאים, ולא שהוסיפו מעצמם ברצונם, לכן בלתי נודעת היתה להם ולא ידע להשיב עלי' ורק למחר מעצמם בלי ידיעה עשו מה שהוצרכו לעשות, ואילו היו שואלים גם אותם גם הם לא ידעו בדעתם מה להשיב, כמו הלל שלא ענה.

ואגב אפשר בזה להבין הגמרא (בב"ק ט' ע"ב) הידור מצוה שצריכים להדר משום זה אלי ואנוהו, הוא עד שליש, ונבין נא מנ"ל לשער בדיוק עד שליש, אבל ג' שותפים באדם הקב"ה אביו ואמו, א"כ הקדושה שישנה באיש האהבה אמונה ורצון לקיים המצוות, ג"כ יש לסלק לג' שותפים, כי חלק ההכרח יש לנו מהאבות' ואיך אנו מגיעים אל האבות, ע"י אבותינו, אביו ואמו של זה מאביהם ואמותיהם שלהם, והם מאבותיהם עד לנביאים ולהאבות ואמהות הקדושים, היינו שיש בכל אחד חלק הכרחיות לקיים המצוות מאביו ואמו וזה בלתי נודע לו*[הג"ה: לא כל כך הכרחית עד שאין בו בחירה, רק שמושך אותו חלק הזה לאמונה ואהבה ולקיום המצוות, אבל גם בחירה יש לו שלא לשמוע לחלק הזה ח"ו, וכעין שכתב הרמב"ם ז"ל בח"פ בענין הכשריות האדם מטבעו. המחבר.], וחלק אחד יש בו, או של הקב"ה בשעה שמעורר אותו באדל"ע, או שלו כשהוא מתעורר באדל"ת וברצונו, ולפי הנ"ל שמחלק ההכרחיות אין אנו יודעים א"כ בב' חלקים שבו, מאביו ואמו, שהם ההכרחית שבו, אין שייך הידור מצוה שיוסיף עוד יותר מכפי צורך המצוה, ורק בחלק שלו או של הקב"ה כשהוא באדל"ע מזה האיש יודע ומתלהב, יוסיף להדר ולפאר אותה יותר מהצורך לקיום המצוה, וזה הרמז בפסוק זה אלי ואנוהו אתנאה לפניו במצוות, אלקי אבי וארוממנהו על החלק אלקית וקדושה שיש בי מאבי ארוממנהו ואוסיף, לכן משערת הגמרא עד שליש, כי ב' חלקים הוא מוציא על המצוה ע"י ב' החלקים מאביו ואמו שיש בו ורק שליש מוציא מרצונו, וכיון שרק בחלק הזה שייך הידור לכן רק עד שליש במצוה יוסיף.

נחזור להנ"ל תמיד ישנן לנו בנ"י אהבה ויראה לד' ותמיד יש לנו אמונה, והן בהכרח לנו מאבותינו עד שאיתא בגמרא (ברכות ס"ג ע"א) גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי, כ"כ הכרחיות לו עד שאפילו בשעה שהולך לגנוב ועובד על ל"ת מ"מ מוכרח להאמין בד' ולהתפלל אליו שלא יתפסו אותו, רק שבשעה שאין האיש מוסיף עליהן הן בלתי נודעות לו, וכשמוסיף עליהן מתגלות לו ומרגיש אותן, וחוץ מה שצריכים להכשיר א"ע בעבודה כדי להוסיף אהבה יראה אמונה ושאר עניני השראת אלקית, צריכים גם להתחזקות ושמחה כדי לזכות לתוספת השראה, לכן בעת

צרה ר"ל, הן אנו בהתרשלות ורפיון, אבל לא שח"ו אין מאמינים הם מלהזכיר. כלם מאמינים בד' רק שאין מרגישים את האמונה ואת הודאות המתגלה על ידה.

ומש"ר שאמר לד' והן לא יאמינו לי וכו' אמרו לא נראה אליך ד', לא שרעיא מהימנא דיבר ח"ו סרה על ישראל, רק גם בזה המליץ טוב עליהם, ואמר שכ"כ גדלה צרתם עד שאמונתם נתרופפה בידם, ומובן בזה מה שאמר לו ד' והי' אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולקחת מימי היאור ושפכת היבשה וכו' והיו לדם ביבשת, שע"פ פשוט מה אולמא דהאי מופת האחרון של ושפכת מן ב' מופתים הראשונים, ואם בהם לא יאמינו, יכול להיות שגם בזה לא יאמינו. אבל איתא במדרש רבה וירא בא"א כשראה את המלאכים בדמות אנשים, אמר ואם אני רואה אותם חולקין כבוד אלו לאלו יודע אני שהם בני אדם מהוגנים עכ"ל, זהו כלל גדול הן פשוט בעולם מי שאינו איש ואינו מרגיש בקרבו אנושיות גם את חברו אינו מחזיק לאיש ואינו מכבדו, ומי שהוא איש ומרגיש אנושיות בקרבו גם את חבירו מעריך לאיש ומכבדו, וגם בענין אמונת צדיקים כך הוא, להצדיקים יש יותר אמונת צדיקים, מפני שגם בקרבם מרגישים צדקות, והגרוע ביותר מפני שאין בקרבו צדקות גם בצדיקים אינו מאמין, ואמר משה להקב"ה, הן ישנה אמונה בקרב ישראל מאבותיהם, אבל כיון שמגודל הצרות אמונתם טמונה בקרבם ואינם מרגישים אותה, וכיון שאמונה ניצוץ השתלשלות נבואה היא כנ"ל, לכן אף שבד' מאמינים, מ"מ לי לא ישמעו, כי יאמרו לא נראה אליך ד', ונתן לו ד' ע"ז. האותות, לא רק לסימן בלבד רק גם לרומם את רוחם בזה שיראו שישועתם כבר מתחלת, והי' וכו' ולקחת ממימי היאור ושפכת וכו' והי' לדם, ובזה אות הזה גדול משנים הראשונים כי אף שלפניהם רק המים ששפך על הארץ נהפכו לדם, מ"מ כבר היא אחת מהמכות אשר יכה את המצרים בהם, וכשיראו ישראל את התחלת מכת המצרים יתרומם רוחם ותפוג מעט מעט העצבות שלהם וישיגו מעט מעט שמחה ועי"ז תתוסף אמונתם ואז גם בנבואת משי"ר יאמינו, וזהו וירא ישראל את היד הגדולה וכו' ויאמינו בד' ובמשה עבדו, אז בעת ישועתם ושמחתם שהשיגו אמונה האמיתית בד' האמינו גם במשה ובנבואתו בכלל כנ"ל.

ולכאורה יש לשאול איך נתגלה הנבואה למש"ר הא להשראת הנבואה צריכים שמחה, ומש"ר חוץ מצרותיו שביקש פרעה להרגו הי' מיצר מאוד בצער ישראל, כי רואים שכ"כ הי' מיצר בצרתם של ישראל עד שאמר ואם אין מחני נא. אבל ע"ז נראה לו ד' בפעם הא' בסנה ופרש"י משום עמו אנכי בצרה. מפני כשהוא ית' עוז וחדוה במקומו אז יכולה הנבואה להתגלות על הנביא רק כשהוא בשמחה, משא"כ כשכביכול גם הוא עמהם בצרה וצער גם על הנביא נתגלה אף כשהי' בצער עליהם. ובגמרא חגיגה (דף ה' ע"ב) איתא דבבתי בראי עוז וחדוה במקומו, ובבתי גואי מצטער ובוכה כביכול בצרות ישראל, לכן יש שבשעת ההסתר כלומר שהוא ית' מסתתר בבתי גואי איש הישראלי מתיחד עמו שם כ"א לפי מצבו ושם מתגלה לו תורה ועבודה וכבר דברנו איך תורה שבע"פ נתגלה בגלות, וזוה"ק בצרה יתירה לרשב"י ור"א בנו מפני פחד המלכות אז.

ויש שהאיש בעצמו תמה על עצמו הלא נשבר אני, הלא כמעט תמיד אני במצב של בכי' וגם בוכה כפעם בפעם, ואיך יכול אני ללמוד תורה, ובמה אני מתחזק לחדש תורה וחסידות, ויש פעמים שיִּ לבו לאמור, האין זאת רק אבירת הלב בקרבי שיכול אני להתחזק וללמוד בצרותי וצרות ישראל המרובים כ"כ ושוב ישיב לעצמו הלא נשבר אני ומה רבו בכיותי וכל חיי נכאה וכהה, נבוך הוא אותו האיש על עצמו, אבל כנ"ל הוא ית' נמצא בבתי גואי ובוכה, ומי שדוחק ומתקרב אליו בתורה, אז בוכה הוא שם עם הקב"ה וגם לומד תודה עמו, וזהו החילוק, הבכיות והצער שהאדם מצטער בעצמו לבדו על צרותיו יש שנשבר ונופל מהם עד שאינו יכול לעשות מאומה, והבכיות שבוכה עם הקב"ה יחד, מחזיקים אותו, בוכה ומתחזק נשבר ומתאמץ ללמוד ולעבוד, קשה הוא רק להתרומם פעם הראשונה והשני' מן הצרות, אבל כשמתאמץ ומושיט את ראשו ונוגע בתורה ובעבודה, אז נכנס הוא אל הבתי גואי ששם הקב"ה, ושם בוכה ומילל עמו כביכול יחד, אף מתחזק לומד תורה ועובד עבודתו ית'.

היוצא לנו מדברינו שהקדושה אשר בנו בהכרח מאבותינו, היא בלתי נודעה בנו, ורק כשאנו מוסיפים אותה אז נתגלה לנו, כך הוא בניצוץ הנבואה שבנו בבחי' בני נביאים הן, וכך הוא באהבה טבעית שאיתא בספ"ק, וכך הוא גם באמונה, אמונה אמיתית היא שנרגיש אותה ואת הודאות, אבל גם בשעה שאין האיש מדגיש אותה מ"מ מאמין הוא, רק שלא הוסיף מעצמו לכן אינו מרגישה.

אבל זה החילוק בכלל בין אהבה לאמונה, אהבה לד' כשהוא מרגיש לחלק האלקית שנמשך בקרבו הוא בבחי' ואהבת וכו' אלקיך חלק האלקית שלך, מפני שהדבר שאינו לפני האיש ונעלם ממנו איך שייך שיאהב, משא"כ אמונה אף זו שמרגיש, אדרבה בבחי' אלקית שלמעלה ממנו הוא מאמין, כי זהו עיקר אמונה שיאמין מה שלמעלה מהשגתו, כמ"ש בספ"ק מזה, לכן בשעה שהאיש מתחזק באמונה חזקה מתכלל יותר גם עם הכלל ישראל, כיון שזאת היא עלי' מן הפרטיות ומן עבודה הפרטית, מן בחי' אלקיך שכל חד משער בלבו באהבה יראה והשגה לבחי' אלקינו שלמעלה מכל עצמותנו והשגתנו וכולל כלנו יחד כלם, ובשמע ישראל שהיא עיקר התגלות האמונה אומרים שמע ישראל כלו, ד' אלקינו, ד' שלנו כלנו, ד' אחד. ובשעה שהכלל ישראל צריך לישועה עיקר הזכות שמביא את הישועה היא האמונה, לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בזכות אמונה, (מכילתא פ' בשלח) ועל מה תצעק אלי דבר אל בנ"י ויסעו פרש"י כדאי הוא זכות האמונה וכו'.

והנה ישראל במצרים האמינו אבל בעשור לחודש כשלקחו הכבשים לזבוח לד' לעיני מצרים היתה אמונה במסירות נפש, כמ"ש משי"ר הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, ומ"מ עשו, לכן בשרצה ד' לגלות ראשית התורה למש"ר מצוה ראשונה שנצטוה בה ישראל, ונודע במעמד הר סיני איך הוזקקו ישראל להכין עצמם לתורה, וגם משי"ר שעלה ונגש אל הערפל אשר שם האלקים, חוץ מן עליות קדשו הוצרך שגם ישראל יזדככו, ואיך תתחיל קבה"ת מעתה במצרים, ואיך יזכו לגאולה וישועה, ונתן להם ד' מצוה בעשור, אמונה במס"נ וע"ז זכו לראשית התורה והגאולה, ולכן שניהם יחד נאמרו, החודש הזה מצוה ראשונה, בעשור לחודש, ע"י שיקבלו עליהם שבעשור לחודש ויקחו.